

Maandag 3 januari 1916 – ochtendeditie

Parijs, 2 januari. Het Franse avondcommuniqué meldt:

Een hevige beschieting van de vijandelijke loopgraven in de Belgische duinen heeft daar zware schade veroorzaakt. Op twee punten ontstond brand en twee munitiedepots sprongen in de lucht.

Uit Belgisch Limburg.

De Antwerpsche Courant meldt:

De militaire gouverneur van Limburg maakt geen gekheid met de kooplui in of voortbrengers van aardappelen. Strenge maatregelen werden door hem tegen een groot aantal van deze uitbuiters genomen, die schaamteloos van de toestand gebruik maken door voor hun waren prijzen te vragen ver boven die welke door de overheid werden vastgesteld. Tot heden had men zich vergenoegd met hen boeten op te leggen, die weliswaar soms enige honderden mark bedroegen: drie overtreders moesten zelfs ieder 1000 mark boete betalen. Een molenaar van Kerniel, Boekmans genaamd, die meel boven de maximumprijzen verkocht had, werd strenger gestraft, want men heeft hem verboden om gedurende 3 maanden handel in meel te drijven. De gouverneur heeft ter kennis van het publiek gebracht, dat hij niet zou aarzelen om strengere maatregelen te nemen en die handelaars voor de krijgsraad te doen verschijnen en ze in de gevangenis te zetten als ze hun schaamteloze praktijken van uitbuiting van het volk zouden voortzetten.

Uit Henegouwen.

De Gazet van Brussel meldt:

De zeventuizend mijnwerkers uit de mijnen van Bascoup en Mariemont zullen vanaf 3 januari 1916 allen en voorgoed het werk hernemen.

In de mijnen, waar voor de oorlog gewerkt werd, zal ook het werk hervat worden, wat bezigheid zal verschaffen aan meer dan 10.000 werklieden. Reeds zijn mijnwerkers uit Vlaanderen toegekomen.

De werkherneming geschiedt met het oog op een grote uitvoer.

In een woord, het aantal werklozen in de provincie Henegouwen, zal aanzienlijk verminderd worden.

In de glasnijverheid wordt ook het werk stilaan hervat. Alleen de metaalnijverheid blijft ten achter en schijnt uit haar doodslaap niet te willen opstaan.

Uit een brief van een Belgisch soldaat.

Een Belgisch soldaat schrijft aan zijn vriend in Nederland, hoe hij van het slagveld te Londen is gekomen.

De 20^e september 1914 had ik reeds zeven slagen meegemaakt. Na de terugtocht van Antwerpen bevonden wij ons op zekere dag 's morgens om 9 uur in de stad Nieuwpoort, toen de Duitsers de stad begonnen te bombarderen. Duizenden kogels kwamen voor onze voeten rollen: pannen en ruiten vlogen met veel gedruis over ons heen. Enkelen werden gekwetst. Dat duurde zo ongeveer een uur: toen zijn wij in een andere straat gegaan, doch daar was het bombardement nog erger. Grote brokken muren, uiteengescheurd door granaten, spatten uit elkaar; het regende granaten, die in de huizen terecht kwamen. Stukken staal van vijf kilo kwamen voor onze voeten vallen. Daar wij goed beschermd waren door hoge huizen, tegen wiens muren wij met de rug leunden, werden slechts weinigen

gekwetst. Doch de huizen aan gene zijde der straat stortten dreunend in.

Na twee uur in de stad te zijn verbleven, trokken wij naar buiten en als wij de IJzer over wilden gaan, werd de brug gebombardeerd. Met boten van onze genie werden wij toen overgezet. Daar moesten wij plat blijven liggen, kort bij de Duitsers, die ons nog niet ontdekt hadden. Tot 's avonds toe was het een hevig artillerieduel. Tegen zes uur kwam een van onze vliegers over en een kwartier later begonnen onze 12 kanonnen salvo te schieten. In één uur tijd heb ik 1500 schoten horen lossen. Toen het donker geworden was, gingen wij in de loopgraven der Duitsers slapen, want zij waren teruggetrokken door ons hevig artillerievuur. Dan moest de wacht betrokken worden en dit viel mij ten deel. Ik deed goed mijn ogen open, want wij waren dicht bij de vijand. Toen wij de volgende morgen strooien daken op onze loopgraven aan het maken waren kwam opeens een shrapnell bij ons ontploffen. Granaat op granaat vloog over onze loopgraven heen. Het waren me nogal sigaren, een halve meter lang en 15 centimeter in doorsnee. 's Avonds moesten wij weer vooruit trekken; wij volgden de IJzer ongeveer een half uur, toen wij in de zandduinen tegen de zee aanlandden. De majoor zegde ons, dat wij moesten spreken. Wij moesten kort bij de vijand loopgrachten gaan maken en zo gauw het licht zou worden de Duitse kanonnières met de bajonet hun kanonnen afnemen.

Wij stapten voorzichtig door de duinen, toen opeens in de stille avond een schot weerklonk. Wij meenden eerst, dat dit afkomstig was van een van onze patrouilles, die rechts en links uitgestuurd waren, doch daar begonnen ook de mitrailleuses te ratelen en een regen van kogels vloog over onze hoofden. Wij waren dus verrast en onverwachts aangevallen. De majoor, die dadelijk zijn situatie beseftte, commandeerde: "bajonetten op het geweer en dan als razenden op de Duitsers in!" Dat was een geroep, gehuil en getier,

dat horen en zien vergingen. Wij waren allen compleet zot, doch de vijand nam zijn mitrailleurs op de rug en trok er van onder, maar de infanterie vuurde nog steeds door. Dan blies de hoornblazer "aanval" en als razenden liepen wij tegen de zandheuvels op. De vijand trok af.

Wij hadden allen goede moed, omdat onze majoor gezegd had, dat de vijand niet veel talrijker kon zijn dan wij en als wij niet vlug handelden, kon er hulp voor hen komen, wij moesten dus moedig handelen of wij waren muisjes voor de kater. Wij stoven tegen de vijand in en naarmate wij veld wonnen, schoten de kanonnen over ons heen. Wij verloren twee machines, die door de vijandelijke granaten getroffen, in stukken vlogen. Ofschoon wij ook volk verloren, moest de vijand toch wijken. De rest was reeds twee dagen en twee nachten zonder rust en voor eten hadden we enkel een harde beschuit.

Toen het licht werd, zijn wij verspreid door de duinen gegaan, de vinger op de haan.

De Duitsers waren achteruit tot Westende: 800 meter ervoor hielden wij stil en verborgen ons in de duinen. Toen kwamen 12 zeeboten voor de dag en begonnen Westende te bombarderen. Dat is het schoonste wat ik in de oorlog gezien heb. Het duurde een paar uren en toen het ophield, begonnen de Duitsers op ons te mikken. Wij legden ons plat op de grond met de hoofden naast elkaar. Een jongen naast mij werd gedood.

Dan moest ik twee soldaten begraven met geweer en de hele boel. Het was een gevaarlijk bevel onder het vuur van de vijand. Kort daarna kwamen de Franse roodbroeken ons aflossen en wij trokken in de richting van Sint-Joris. Ik verloor onderweg mijn compagnie en ben diezelfde nacht weer bij een gevecht terecht gekomen. Om 12

uur 's middags kroop ik op handen en voeten langs een gracht om in de loopgraven te komen, doch dezen vlogen de lucht in en daarna werden wij in de flank aangevallen.

Dit kostte velen het leven en toen ik gewond werd, heb ik op handen en voeten over gesneuvelden moeten kruipen. Onderweg verloor ik veel bloed, want ik had een schot gekregen door mijn bovenbeen. Om niet krijgsgevangen te worden heb ik een heel eind tot aan de knieën door het water van een sloot gestapt. Wat er later met mij gebeurd is, kan ik niet zeggen. Doch ik ben hier of daar wel gevonden door een van onze ambulances en naar Londen getransporteerd. De wonde in mijn been is niet van ernstige aard. Ik ben hier aangesteld tot organist in het hospitaal, doch hoe geheel anders lijkt het orgel mij. O, mocht ik toch weer spoedig het orgel van mijn geboorteplaats bespelen.

Het vertrek van Kamiel Huysmans (KVdW)

Brussel, 24 December.

Wij zijn weer wat armer geworden ...

- Ach, ik spreek wel te verstaan niet van de inkrimping der levensvoorwaarden, niet van de gedwongen zuinigheid, die wij ons eventueel hebben moeten opleggen en waar wij misschien dag aan dag een beetje dieper onder bukken: de Brusselaars, waar ik het hier over heb, lijden doorgaans geen armoede, al hebben ook zij vrede te nemen met verminderde inkomsten. En trouwens, zij zullen zich in die verarming wel evengoed schikken als wie zich nu waarlijk beroofd gaan voelen van alle have; niets immers maakt zo gedwee als onder nood te gaan, en ik vertelde u gisteren nog, hoe te zinken in de echte, de onontkomelijke miserie waarlijk voor alle weelde, en zelfs maar enig uitzicht daarop, nederig schuw en zelfs weiger maakt. Het lijkt

voor mij geen twijfel meer: de beste, de afdoende vernedering van een volk verkrijgt men vooral door het verarmen, en - het moge weinig idealistisch klinken, - niets leidt tot moreel gebrek als stoffelijk gebrek. Al is men daar nu wel niet aan toe: men ondergaat de geestelijke verenging der anderen; er is heel wat lelijkheid die ik, zonder ze natuurlijk te vergoelijken, thans begrijp; waar vele buitenstaanders trots en onafhankelijkheidszin hoopten die zij niet vonden, durf ik niet meer spreken van lafheid en aangenomen verslaving; want de vrijste man ondervindt de invloed van welke verknechting ook, zij moge buiten hem staan, zij weze opgelegd of onwillekeurig aanvaard ...

- Maar het is niet met dergelijke gemeenplaatsen, die voor mij belang kregen alleen, omdat ik ze nu bij jammerlijke ervaring ken, en die ik u daarom, bij wijze van controle mededeel, dat ik u vanavond wilde bezighouden: het verlies dat wij leden, de verarming die wij, gedwee, ondergaan, is van andere orde, en te gevoeliger, dat zij niet afketst op een afgesleten, een afgestompt gemoedsvlak. Wij weten trouwens, dat zij niet onherstelbaar is. Maar wij weten daarnaast, dat wij al weinig genoeg bezaten om, met alle berusting, van de tijdsomstandigheden geleerd, niet een gewaarwording te ondergaan van misnoegen, en haast van ontreddering.

Ik wil er mij wel voor hoeden, sentimenteel te worden: wat zou hij om mij, neen: om ons, zijn vrienden, lachen, hij die de held van deze eventuele vertedering is! Te meer dat ook dezen, die niet in alles denken als hij, beseffen dat hij een werkzaamheid tegemoet gaat, waar ook wij baat van verwachten mogen ...

Eigenlijk gaat het om niets anders dan dit: vandaag verlaat Kamiel Huysmans Brussel, om zich te gaan vestigen in Den Haag. - Dit zou ook in andere, normale omstandigheden reeds iets als een Brusselse gebeurtenis zijn. Niet alleen, omdat Brussel aldus een van zijn

ijverigste raads- en kamerleden verliest, maar omdat het betekenen zou - en nu ook betekent -: afdoend verplaatsen naar het buitenland van een belangrijk internationaal lichaam: het centraal socialistisch bureau. Daar immers is Huysmans de algemene secretaris van, en het is omdat Brussel als zetel van dat bureau onmogelijk was geworden, en over en weer reizen naar Den Haag, waar het thans gevestigd is en blijft, zo niet uitgesloten, dan toch nogal moeilijk is, dat Huysmans ons moest verlaten. Wat echter in gewone tijden al door velen als onaangenaam en zelfs ongelukkig zou worden gevoeld, krijgt thans voor de doorsnee Brusselaar nog heel wat meer betekenis. Immers, weinigen hebben, in deze barre tijden, met hun ijver, hun belangeloosheid en hun gezag ten bate van het Brusselse, ja Belgische Gemeenebest zo gewoekerd, als Kamiel Huysmans dat deed. Bekend als weinigen met de noden van het eigenlijke volk en met de eisen ervan (niet voor niets vertegenwoordigt hij het in gemeenteraad als in parlement), had hij met al de kracht van zijn onbegrijpelijke werkzaamheid, als van zijn onverzetbare wil, een zeer groot deel gehad in het systematisch lenigen van de heersende of dreigende nood. Hij was het tevens, die het eerst aan de morele nood dacht, - natuurlijk met praktisch doeltreffende gevolgen: hij immers stichtte verplicht schoolgaan voor de ondersteunde werklozen, een heel stel vakscholen, waar ik u destijds over schreef, en waar luiheid te keer in gegaan wordt door een onderricht, waar de meer of min bejaarde, meer of min goedwillige leerlingen na herstelde vrede alle baat bij hebben zullen: het beste misschien, dat de oorlog te wijten is, en waar velen, die het nu misschien nog niet beseffen, Huysmans eens dankbaar voor zullen zijn, - tegen de tijd dat wij weer eens edele gevoelens zullen gaan koesteren ...

Zulke werkkraft en zulke wijze wil zijn het, die Brussel gaat verliezen op een ogenblik, dat er werkelijk nog wel plaatsing voor was. En dat is zeer te betreuren, en dat wordt dan ook algemeen, betreurd. - Dat

ik echter met zo'n ernstig gezicht, en verder op nogal baatzuchtige toon schreef, dat wij weer wat armer geworden waren: gij raadt dat het andere gronden moet hebben, dan bloot de welvaart van Brussel. En gij hebt u niet bedrogen.

Goddank! wij genieten ook binnen de Belgische grenzen de politieke godsvrede, en ik zou mij waarlijk schamen, had ik bij u ooit de indruk gewekt van het tegendeel. Het zet mij ten zeerste op mijn gemak om u te zeggen hoe die vrienden van Huysmans, welke de belangen van de internationale sociaaldemocratie minder rechtstreeks ter harte gaan, met oprechte weemoed denken aan zijn afreis. Het socialisme vindt er baat bij, dat Huysmans tegenwoordig in Den Haag woont; wij, zijn Belgische vrienden zonder meer, wij vinden het eenvoudig beroerd.

En dat zou u onmiddellijk begrijpen, indien u de groep vrienden, waar ik het hier over heb, wat van dichterbij zou kennen. Ge moet weten, er bestaan hier in België een schaar mensen, die ik mij niet schaam veroveraars te noemen, al is alle streberei hun doorgaans vreemd en al walgen zij er meestal voor, en die men in de wandeling "de Jongeren" is blijven noemen, al zijn daar mensen onder van vijfenvijftig jaar, en is de jongste van de bende ouder dan vijfendertig. Die naam van "jongeren" aanvaarden zij nog steeds gaarne, omdat hij blijkbaar ook nu nog voor dezen die hem blijven gebruiken een betekenis heeft waar zij zich niet om schamen moeten: die namelijk van absoluut onafhankelijk zijn van al de vooroordelen der vorige generaties. Of, om het vollediger uit te drukken: zij hebben, veel meer dan de voorafgaande geslachten, alle oordeel, alle idee, afhankelijk gemaakt van hun twijfel: uitgangspunt van alle zekerheid. Voor hen kwam men tot het geestelijke leven met een stel principes en tradities, waar niemand ooit maar met kritische bedoelingen aan dacht; en dat was werkelijk heel gemakkelijk, omdat het de helderste, de schranderste geest ineens en zonder dolen zijn doel,

zijn richting, zijn voorop bepalende plaats wees en bepaalde. Wie dan ook dacht er maar even aan, daar aan te tornen? De generatie echter, waar ik het hier over heb, kwam juist tot inzicht op het ogenblik der grote sociale crisis van de twintig laatste jaren der vorige eeuw, en de jongsten ervan onder de woedende stroom van het anarchisme. Sloten zij er zich bij aan? Niet rechtstreeks natuurlijk, en althans niet met de daad. Maar evenmin konden zij de afschuw ervoor begrijpen der gevestigde geesten die er bij nature, en omdat zij nu eenmaal aldus geboren waren, voor walgden. Die vorige geslachten konden in de perfectie sceptici zijn: moest hun twijfelzucht het ook bij dezen der z.g. jongeren afleggen, waar hij immers een aantal beginselen voor onaantastbaar vanzelfsprekend hield, hij had nooit zoozeer geleden onder de dorst naar liefde en waarheid, die hen in al de negatie die ze kwelde doorbrandde. Natuurlijk is bij zo goed als allen van dat schone heilige vuur al bitter weinig overgebleven: de meesten hebben zich in en naar de omstandigheden geschikt, en velen hebben uit wat ze vroeger onmeedogend verwierpen, gekozen wat hun per slot van rekening het best te gebruiken leek. Allen echter, mag ik wel zeggen, hebben aan hun schone idealistische jeugd een herinnering bewaard, ... die ze behoedt tegen opportunistisch dwalen. Ik zegde u dat zij wars zijn van alle streberei: ook daardoor verdienen zij die reputatie van onverwelkbare, van waarachtige jeugd, die niet dan warme mildheid is. En het is, wat ze zelfs jonger maakt dan degenen, die na hen komen. Dezen hebben het praktische nut van principes en leerstellingen leren inzien; ze hebben hun ambitie bepaald tot vaste, maar bereikbare objecten; ze zijn wijs genoeg, een onvermengd geloof te hechten aan wat hun begeerlijk en vooral voordelig is. Moet ik u zeggen, dat zij in het oog van hun oudere broeders de dwepers van gisteren, ... eerder wijsoud schijnen? Zodat de "jongeren" waarvan sprake ook tegenover nieuwe, nogal arrivistische generaties hun gelijke naam met eer mogen blijven dragen.

Onder die “jongeren” was, te Brussel, Huysmans. Hij, de socialist, kon het heel goed wezen naast deze liberaal als, eventueel, bij gene katholiek; want ieder had nu eenmaal in de praktijk datgene gekozen, wat hem het dichtst bij de waarheid voorkwam. Een verschil van politieke of sociale inzichten was het trouwens niet dat ze scheiden kon, waar iets ze bond, dat heel moeilijk te definiëren is, misschien niets anders is dan een zelfde uitgangspunt, maar dat berust, bij ieder, op even grote eerlijkheid en liefde voor de naakte waarheid, moesten bij de eindelijke ontdekking ervan de dierbaarste gedachten er de doodsknak bij krijgen ...

Ik zal niet zeggen, dat de oorlog nauwere vriendschap tussen deze mensen tot gevolg had gehad: de oorlog vereenzaamt als het ware (of is dit een louter persoonlijke indruk?). Maar meer dan ooit gaf hij hun het gevoel van hun saamenhorigheid, ook waar zij elkander daarom niet meer ontmoetten, dan vroeger. En nu een van hen, nu Huysmans uit hun midden verdwijnt, is het met echt leed dat zij hem zien vertrekken.

Al troosten zij zich met de gedachte, dat hij in Holland menig misverstand, gesproken uit gebrek aan kennis van de echte stand der zaken, zo bv. wat de Vlaamse Beweging betreft, weer recht zal kunnen helpen, tot nut van 't algemeen ...

Financiële vragen.

Brussel, 31 december.

De beweegredenen, welke zij, die het moratorium een einde willen zien nemen, aanvoeren, zijn in het kort deze:

Het is niet goed, dat een abnormale toestand het normale leven wordt: dit is voor individu en maatschappij vol gevaren. Dit heeft nu in België lang genoeg geduurd en daarom is bv. ook een onveranderd

voortbestaan van het moratorium, van deze uitzonderingsmaatregelen op het normale zakenleven, ongewenst.

Van hen, die zo spreken, zien de meesten wel in dat een plotseling, te schielijk opheffen eveneens verkeerd zou werken, maar zij betogen, dat met een geleidelijk delgen van de uitstaande schulden wel, mits met voorzichtigheid, begonnen zou kunnen worden. Hun redenering is aldus:

Men zegt, dat iedereen de contanten, waarover hij begin augustus 1914, toen het moratorium werd afgekondigd, beschikte, heeft moeten aanspreken of opmaken. Zij, die voorstanders zijn van opheffing, antwoorden daarop met een ethisch argument dat in deze "zakelijke" discussie nogal onverwachts komt. Inderdaad, zeggen zij, wanneer men geld, dat bestemd is om schulden af te doen, ten eigen bate aanwendt, begaat men een daad, die vooreerst uit moreel oogpunt niet te rechtvaardigen is. Iedereen behoort immers in deze moeilijke tijden zijn uitgaven zo veel mogelijk te bekrimpen en, bij het vele onzekere, dat ons nog te wachten kan staan, meer dan ooit de tering naar de nering te zetten. Er schuilt in deze redenering één grote fout; het negeert ten enen male het in deze dagen weer zo in ere gekomen: nood breekt wet, of wilt gij het deftiger: *primum vivere, deinde philosophare*.

Op de veelvuldig aangevoerde tegenwerpingen, dat een intrekken der moratoire bepalingen in oorlogstijd vooral de kleine handel zou treffen en daarentegen groothandelaars en industriëlen ongedeedd zou laten, antwoorden de "opheffers", dat de wijsheid van de rechter in zulke gevallen over genoeg middelen beschikt om ook hier alles naar recht en billijkheid te schikken.

Anderen voeren weer aan, dat de sommen, bestemd om schulden af te doen, juist nu, dank zij het moratorium, een welkom

bedrijfskapitaal vormen, dat in oorlogstijd van andere zijden niet goed aan te vullen is; te meer waar alle transacties tegen contante betaling geschieden. De "opheffers" merken hiertegen op, dat het wenselijker is zijn schuldenkapitaal te amortiseren, dan er maar steeds onveranderd mee door te werken.

Dit lijstje van pro en contra zou gemakkelijk met nog een half dozijn andere beweegredenen kunnen worden aangevuld, maar hiermee moge het hier volstaan.

Een zakelijk voorstel tot meer geleidelijke opheffing vond ik onlangs in een hier verschijnend dagblad; ik geef het als voorbeeld uit een der vele plannen. Maandelijks zou afbetaald worden: 10 % voor schulden onder de 200F, 7 ½ % van 201 tot 1000 F, 5 % van 1001 tot 10.000 F, 2 ½ % voor hogere schuldbedragen, en dat tot algehele afbetaling zou geschied zijn; de uitvinder van dit systeem wil geen intresten laten betalen; waarom zegt hij niet.

Ook deze systemen zouden gemakkelijk met een half dozijn te vermeerderen zijn, daar vooralsnog elke reële basis om ze op te bouwen ontbreekt. Het zijn blote plannen en voorstellen, zonder ernstige voorstudie op het papier gezet.

Een andere desolote boedel wacht hier te Brussel sedert augustus 1914 ook nog steeds op afwikkeling, de zo gevreesde beursliquidatie. Enige tijd geleden hebben de leden der beurs met 60 tegen 40 stemmen besloten om de zaak desolaat te laten, maar hier komen anderen hevig tegen op, o.a. een der wekelijkse financiële bladen, dat deze ongeordende toestanden, met schijn van recht, een schande vindt voor de goede naam van de Brusselse tempel van Mercurius. Immers worden de beurszaken, die heden ten dage weer hervat zijn, afgehandeld in lokalen, waar Jan en alleman toegang heeft; zij ontsnappen zodoende aan alle controle.

Bovendien moet men niet vergeten, dat over de te regelen zaken nu reeds 17 maanden rente loopt en de koersen tegenover die van augustus 1914 steeds grotere afwijkingen beginnen aan te nemen; dit alles heeft tot gevolg, dat de oorspronkelijke sommen buiten verhouding oplopen en dreigen dergelijke afmetingen aan te nemen, dat de kansen op een regelmatige gang van zaken bij een mogelijke liquidatie hoe langer hoe onzekerder worden. Tegen dit alles moeten bankiers en beursbezoekers optreden en de handen aan het werk slaan om een weg te vinden, hoe hieruit te geraken.

De roodhuid (KVdW).

Brussel, 26 December.

Wie tegenwoordig Brussel bezoekt moet zich vooral door de vrees voor landerigheid niet laten afschrikken. Wie Brussel op kerstmis heeft bezocht, zal naar huis zijn gegaan met het gevoel, dat hij nu eerst heeft leren kennen wat landerigheid, in wezen en verschijnen is.

Dat is zo maar niet een bewering die ik uit de lucht grijp, - de luie, onverschillige, als wezenloze Brusselse lucht, zo doodvervelend dat de windhozen en regenvlagen die ze komen doorgieren en doorrazen er werkelijk een dankbare en welkome afleiding zijn. Neen: ik heb het niet uitgevonden, dat het er tegenwoordig beroerd uitziet te Brussel, en ik ben er misschien al te zeer aan gewoon geworden om die beroerdheid naar juiste maat te schatten; het is dan ook een vriend van mij, die het mij bewezen heeft, een vriend uit de provincie, die dan nog naar de hoofdstad gekomen was om met Kerstmis aan de verveling van zijn woonoord te ontsnappen, en die mij gisterenavond uit mijn meditaties is komen rukken met zijn slecht humeur om de Brusselse ellendigheid, en de vastberaden verzekering dat, had hij het maar geweten, geen macht ter aarde het had vermocht, hem te

onttrekken aan de hoogsteigen bioscoop van de kantonale hoofdplaats, waar eens zijn wiegje stond: hij zou er zich heel wat moeite om paspoorten en andere paperassen door hebben bespaard, en ook natuurlijk ettelijke geldsommen, waarvan de uitgifte, zo niet streng nodig, in deze weinig milde tijden steeds af te keuren valt.

Ik, omdat ik nieuwsgierig als een journalist ben, ik heb het onnozelse gezicht der wereld gezet, hetgeen het zijne met nog diepere rimpels van wrevel doorploegde, maar tevens hem noopte, met die didactische zin die de meeste mensen, overtuigd van het belang van hun bevindingen en overtuigingen, eigen is, hetgeen hem tevens noopte, herhaal ik, tot zeer duidelijke uitspraken, die u bij deze lange winterse avonden zo niet vermaken, dan toch een tijdje bezighouden kunnen.

“Ik versta uw Brusselaars niet,” begon mijn vriend. Ik antwoordde, dat ik in deze gaarne aan alle eigendomsrecht verzaakte, zodra hij “mijn” Brusselaars minder aangename eigenschappen aan te wijven had. Deze opmerking vermocht het niet, hem milder te stemmen, - hetgeen ik trouwens begrijp.

“Ik versta uw Brusselaars niet”, herhaalde hij; en toen hij zag dat enige verklaring van dat onbegrip mij niet onwelkom zou zijn geweest, stelde hij mij, op de man af, de vraag:

“Zijt ge vandaag uitgeweest?”

Natuurlijk was ik uitgeweest. Maar ik zag dat hijzelf het voor het vervolg van zijn verhaal hoogst gewenst achtte, dat ik zou zijn thuis gebleven. Ik wees dan ook met iets als verontwaardiging de onderstelling af, dat ik de minste voet buiten de deur zou hebben gezet. Hij deed, of hij het geloofde, en herhaalde voor de derde keer:

“Hewel, uw Brusselaars, ik versta ze niet!” Waarop, na een pauze van een paar minuten en een teugje aan zijn lindethee (nieuwste onzer nationale dranken):

“Kijk”, zegde hij, “ik kan veel schijnheiligheid verdragen: daar zijn wij immers in de provincie aan gewoon; maar de schijnheiligheid die ik vandaag van de Brusselaars heb moeten ondervinden, is één van die joviale overdrijvingen, waar ik persoonlijk al niet zo goed tegen kan, en waar men vooral te Wetteren (mijn vriend woont te Wetteren) niet voor de dag mee zou moeten komen!”

Hij zag in mijn diep argeloze blikken mijn waardering voor de zo oprechte Wetteraars. Het scheen hem met vertrouwen te vervullen. Kalm betogend als een Hegeliaan ging hij voort:

“Ik wilde alleen zeggen, dat ik niet goed begrijp, waarom, in een stad als Brussel, waar toch gelegenheid genoeg tot vermaak moet bestaan, al moest men er de grenzen der openbaarheid voor overschrijden, waarom, zeg ik, de Brusselaars er plezier in vinden, pret te maken als zij er niet de minste zin in hebben, en alleen omdat het een feestdag is, waarvan zij de zin natuurlijk over het hoofd zien en niet kennen willen. Wat is kerstmis voor ze? Een dagje vrijaf; een dagje dus dat, bij gebrek aan bezigheid, maar wat vervelender zal zijn, daar het gebrek aan geld er niet door wordt vergoed. Maar neen: het is kerstmis, en dat woord is machtig genoeg, om in u allerlei gedachten aan opgetogen feestelijkheid, aan onontkoombaar feestvieren te wekken, die de ergste ellende in een mystieke offervaardigheid, natuurlijk tot eigen genoegen, schijnt te keren. Gij Brusselaars, die eigenlijk aan niets meer gelooft, en daar een reden moest in zien om juist nu geen vredesfeest te gaan vieren: de leuze alleen, dat het een feestdag is, wat deze ook mag betekenen, volstaat om in u de feeststemming te doen ontwaken. Ik heb Brussel, in al de tijd van mijn lange provinciale carrière, (en wie kan zich argelozier in

de hoofdstad amuseren, dan de man uit de provincie, die niet geblaseerd of verwend is?) nooit heb ik Brussel zo beestdom als vandaag gezien, nooit zo vals opgeruimd, nooit zo gedwongen leutig: een schijn zo schril vals, dat een gevoelig mens erbij zou gaan huilen. En waarom? Omdat het nu eenmaal heet, feest te zijn ... o, ik weet wel dat het niet elk oord van het vaderland gegeven is, de activiteit van een Wetteren te kennen! Ja, ja, zet maar zulke grote ogen niet op: ik zelf ben er heel de dag over verwonderd geweest, maar het blijft niet te minder een feit, dat er zowaar tegenwoordig heel wat meer echte animo te Wetteren dan te Brussel heerst: was het nu echter andersom, zoals ik had verwacht, vermits ik hier ben, dan verzeker ik u, dat wij ons terdege zouden hebben verveeld, en het niet onder stoelen of banken zouden hebben gestoken, al is het nu ook kerstmis; omdat een oprechte verving, ook op kerstmis, dan toch nog beter is dan schijnvreugde op de dag dat men, in de gegeven omstandigheden de vrede op aarde viert! ...”

Na deze lange tirade deed mijn vriend zijn best om, met behulp van lindethee, weer op adem te komen. Toen vervolgde hij:

- “Nog iets dat ik van de Brusselaars niet kan begrijpen, en dat bij ons zeker niet mogelijk zou zijn: dat is hun nieuwe afgoderij, die ze nu juist op kerstmis ten toon gaan spreiden.”

Mijn ogen moeten al heel verwonderd hebben gestaan, want mijn makker vervolgde, niet zonder ongeduld in de fraaie baritonstem:

“Wel ja, uw roodhuidenverering! Ik kom een winkel binnen: de juffer heeft een schort voor, dat versierd is met het welgelijkend konterfeitsel van zo'n Sioux. Ik vraag, dat zij mij de laatste noviteiten tonen zou inzake damessnuisterijen: zij legt mij allerlei doosjes voor, waar dezelfde Comanche zijn facie op vertoont. Ik wil, voor mijn meisje, wat pralines kopen: van op het zakje grimt mij dezelfde

authentieke Apache tegen. Ik ontmoet hem bij de banketbakker; ik zie hem bij de juwelier; hij maakt de slagerswinkel onveilig en de sigarenwinkel verdacht; en toen ik aan uw deur belde, dan had ik maar één vrees: dat hij mij zou komen opendoen!”

Ik begreep wat hij bedoelde. Lachend zei ik hem:

- “Maar jongen, dat is geen fetisjisme: ten hoogste een uiting van dankbaarheid! Niets, mijn waarde, dan een erkentelijkheidsteken!”

Hij bezag mij met argwaan. Ik vertelde hem toen, dat, zo de roodhuid tegenwoordig de sterveling is die zich te Brussel in de minst vermengde sympathie mag verheugen en kan bogen op een populariteit, zoals hij er geen meer had gekend sedert de tijd van Fenimore Cooper en Gustave Aymard, dit ligt aan de boterhammen die wij eten. En daar ik merkte dat deze verklaring hem niet voldeed, zette ik ze voort op deze manier:

- “Het Brood dat wij eten, mijn vriend, is gemaakt van meel; dat meel wordt ons vriendelijk toegestuurd in zakken; en op die zakken prijkt weleens zo'n roodhuid, omdat zo zak als meel ons toekomen uit Amerika. Nu is men van die meelzakken eerst kussens en teacosies, daarna damesschorten, en eindelijk allerlei zaken gaan maken, die, utile dolci, bij hun sierlijkheid er steeds aan herinneren zouden wat wij aan de Verenigde Staten verschuldigd zijn. Maar dit was niet alles, mijn vriend. Kent gij de esthetica van het ornament? Zo ja, dan zult gij niet zijn zonder te weten, dat het langzaamaan zijn aanvankelijke bestemming verliest, om weldra niet meer dan decoratief te worden en van lieverlede zelfs toegepast op voorwerpen, waar het geenszins op hoort. Aldus onze roodhuid in zijn talloze verschijningen: geen fetisj dus, gelijk men zou denken; alleen een teken, nogal verkeerd toegepast, en dat reeds zijn betekenis aan het verliezen is, van onze

dankbaarheid aan het Amerikaanse volk, waarvan deze Sioux het verkorte beeld of - om het aldus te noemen - de uiting is.'

- 'En is uncle Sam, die zijn best heeft gedaan om die roden uit te roeien, met die vereenzelviging tevreden?' ondervroeg mijn vriend.

Ik zag mij verplicht hem te antwoorden, daaromtrent geen onderzoek te hebben ingesteld. Hij mompelde iets van Brusselse lichtzinnigheid, en wenste mij goede avond.

Ik vrees dat hij van zijn bezoek aan Brussel geen gunstige herinnering meedraagt.

Maandag 3 januari 1916 – avondeditie

Onze lezers zullen zich misschien herinneren, dat de *Matin*, het Parijse blad, in het begin van november besloten heeft te Parijs, ter nagedachtenis van miss Cavell een gedenkteken op te richten. De gemeenteraad van Parijs aanvaardde gaarne het plan van de *Matin* en nu heeft zich voor de aanbidding van het gedenkteken aan de stad Parijs een commissie gevormd, waarvan o.a. de Franse minister van onderwijs, de prefect der Seine en de voorzitter van de Parijse gemeenteraad deel uitmaken.